

AGRO

IQTISODIYOT

MAXCYC COH, 2019

Agroiqtisodiyot

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АГРОИҚТИСОДИЙ ЖУРНАЛ

МУНДАРИЖА

3. Қ.ЧОРИЕВ. Улуғ инсон ва машхур олим ҳаёти ва фаолиятига оид чизгилар
7. Н.ХУШМАТОВ. Ғўза қандаласига қарши курашда хўжалик ва иқтисодий самарадорликни ҳисоблашнинг услубий жиҳатлари
10. А.ХЎЖАБЕКОВ. Чорвачилик кластерларининг ташкил этилиши ва унда деҳқон хўжаликларининг ўрни
14. Н.МАХМАСОБИРОВА. Иқтисодий кластернинг моҳияти, ўзига хос хусусиятлари ва назарий асослари
19. Ф.ЮСУПОВА. Формирование и развитие кооперационных отношений при применении технологии капельного орошения в сельском хозяйстве
24. Х.ЯНГИБОЕВ. АСМ тармоқларида кооперация ва интеграцион жараёнларини шакллантириш ва ривожлантиришнинг назарий жиҳатлари
29. Г.АДИЛОВА. Рақамли иқтисодиётни шакллантириш хусусиятлари ва концептуал асослари
33. У.ХУСАНОВ. Рақамли иқтисодиёт ва унинг ривожланиш тенденциялари
37. Ж.КУЧАРОВ. Рақамли қишлоқ хўжалиги ва уни малакали кадрлар билан таъминлаш масалалари
41. Ў.МУХТОРОВ, Р.ЖУМАНИЯЗОВ, З.МАШАРИПОВ. Ер участкалари, бино ва иншоотларни идентификациялаштириш ва уларнинг шакллантирилиши
45. Ғ.ДУСМУРАТОВ. Уруғчиликни ривожлантиришда давлат-хусусий шерикчилиги модели
50. Қ.УТЕГЕНОВ. Қишлоқ хўжалигида давлат-хусусий шерикчилиги лойиҳаларини амалга оширишнинг Европа тажрибаси
57. И.РУСТАМОВА, Ф.ГАЛИМОВА. Инновацион фаолият самарадорлигини баҳолашнинг ўзига хос хусусиятлари
60. Ш.ЭРМАМАТОВ. Ўзбекистон ҳудудларининг инновацион фаоллигини ошириш йўллари
64. Г.САТТИКУЛОВА. Ижтимоий соҳага инновациялар жорий этишнинг аҳамияти ва йўналишлари
67. Д.ХУСАНОВ. Қишлоқ хўжалиги тармоғига киритилган инвестицияларнинг эконометрик таҳлили
73. Ғ.ҚУДРАТОВ, Б.АЗИЗКУЛОВ. Пахтачиликда агротехник тадбирлар иқтисодий самарадорлигини ошириш
77. Б.ШАРИПОВ. Бозор муносабатлари шароитида тадбиркорликнинг ташкилий-ҳуқуқий шакллари ва аҳамиятли жиҳатлари
80. А.ЭШЕВ. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг рақобатбардошлигини ошириш ва унинг стратегик ёндашувлари
83. Д.ЖАЛОЛОВА. Тармоқ рақобатбардошлигини оширишда соҳага киритилган инвестицияларнинг мониторингини юритиш
85. Д.ТАДЖИБЕКОВА, В.НУРИТДИНОВА. Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақиллигини таъминлаш масалалари
88. Н.ДЕҲКАНОВА. Тадбиркорликни инновацион ривожлантиришнинг устувор йўналишлари

УРУҒЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЧИЛИГИ МОДЕЛИ

Ғанийбай ДУСМУРАТОВ,

Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти
и.ф.н., доцент.

Аннотация: Мақолада уруғчиликнинг замонавий тизимини ривожлантириш масалалари тадқиқ этилган. Селекция ва уруғчиликни муваффақиятли ривожлантириш зарурлиги асослаб берилган. Муаллиф томонидан ташкилий, техник, технологик, маҳсулот йўналишлари бўйича давлат-хусусий шерикчилиги механизми модели ишлаб чиқилган.

Аннотация: В статье исследованы вопросы развития современной системы семеноводства. Обоснована необходимость успешного развития селекции и семеноводства. Автором разработана модель механизма государственно-частного партнерства по организационным, техническим, технологическим и продуктивным направлениям.

Abstract: The article explores the development of modern seed production systems. The necessity of successful development of breeding and seed production has been substantiated. The author has developed a model of the mechanism of public-private partnership in organizational, technical, technological and productive areas.

Мамлакатимизни янада ривожлантириш бўйича қабул қилинган Ҳаракатлар стратегияси доирасида барча соҳалар қатори қишлоқ хўжалигида ҳам тизимли ислохотлар изчил амалга ошириб борилмоқда. Хусусан, экин майдонларини бозор талаблари асосида мақбуллаштириш ва жойлаштириш, республикамизнинг турли табиий иқлимли минтақаларига мосланган янги тезпишар, серхосил, интенсив навларини кўпайтириш, қишлоқ хўжалигини серхосил ва юқори сифатли уруғликлар билан таъминлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Мамлакатимиз ва дунё миқёсидаги қимматли генофондни сақлаб қолиш ҳамда ундан самарали фойдаланиш, жаҳон тажрибаси ютуқларини уруғчилигимиз амалиётига кенгроқ жорий этиш, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари уруғларини етиштириш, тайёрлаш, қайта ишлаш, сақлаш, реализация қилиш ва улардан фойдаланишда уруғчилик соҳасидаги қонун ҳужжатларини янада такомиллаштириш масалалари муҳим ўрин тутди.

Шу нуқтаи назардан, Ўзбекистон Республикасининг “Уруғчилик тўғрисида”-ги қонунининг [1] қабул қилиниши қишлоқ хўжалигида олиб борилаётган тизимли ислохотларга ҳамоҳанг бўлиб, уруғчиликнинг норматив-ҳуқуқий базасини янада такомиллаштириш, соҳага замонавий инновацион лойиҳаларни жорий этиш, уруғлик генофон-

дини сақлаш, уруғлик тайёрлайдиган ва уни қайта ишлайдиган корхоналар тармоғининг самарадорлигини янада ошириш, уруғларни реализация қилиш ва унинг экспорт кўламини кенгайтиришга хизмат қилади.

Уруғчиликда асл навларни яратиш мақсадида, тажриба-селекция ишларини тубдан жонлантириш лозим. Бунинг учун уруғчилик ва селекция билан шуғулланадиган институтларнинг моддий-техник базасини яхшилаш, давлат-хусусий шериклик асосида уруғчилик кластерларини ташкил қилиш талаб этилади [2].

Бугунги кунда давлат-хусусий шериклик шартлари асосида қишлоқ хўжалиги экинлари уруғларини етиштириш бўйича Бухоро, Қашқадарё, Наманган, Самарқанд, Сурхондарё ва Фарғона вилоятларида уруғчилик кластерларини ташкил этилмоқда [3]. Ушбу вилоятларда 15 та уруғчилик кластерлари ташкил этилиб, 68,4 минг гектар пахта, 22,9 минг гектар ғалла, 9,8 минг гектар бошқа экинларнинг уруғлик майдонлари ажратилди.

Уруғчилик кластерларининг асосий вазифалари ва фаолияти йўналишларидан асосийси давлат ва халқаро стандартлар талабларига мувофиқ, шу жумладан, химояланган майдонларда, гидропоника ва аэропоника технологияларини қўллаган ҳолда техник, дон, дуккакли дон, сабзавот, полиз ва бошқа экинлар уруғларини етиштириш, тайёрлаш ва сотиш

Калит сўзлар: давлат-хусусий шерикчилиги, модел, кластер, уруғчилик, мақбуллаштириш, интенсив навлар, инновация, селекция, экспорт, механизм, илмий-тадқиқот институтлари

белгиланган.

Селекция ва уруғчилик ўзида – илмий тизим элементларини ва уруғчиликнинг қуйи тармоғини – маълум функцияларни: қишлоқ хўжалиги экинлари навларини такрор ишлаб чиқариш, зарур ҳажмларда оригинал, элита ва репродуктив уруғларни ишлаб чиқариш, нав алмаштириш ва нав янгилаш бажариш билан ўз ичига олган ягона тизимни ўзида намоён этади.

Оригинал ва элита уруғларини такрор ишлаб чиқариш илмий муассасалар томонидан амалга оширилади. Илмий муассасалар шартнома муносабатларида бўлган тажриба ва элита уруғчилик хўжаликларидида ёки тажриба-ишлаб чиқариш ташкилотларида нав оригинатори томонидан кузатиш ва назорат остида элита уруғларини етиштиришга йўл қўйилади.

Бугунги кунда пахта хомашёсини ишлаб чиқариш пахта-тўқимачилик кластерлари таркибига киритилмоқда. Шундан келиб чиқиб, республика ҳудудларида пахта-тўқимачилик ишлаб чиқаришлари ва кластерлари ташкилотчиларига берилган майдонларда уруғлик пахта хомашёсини етиштиришни молиялаштириш тартиби тўғрисидаги низом [6] қабул қилинган.

Тадқиқотлар кўрсатиб турибдики, қишлоқ хўжалиги экинлари ва уруғларини етиштириш, сақлаш ва тайёрлаш бўйича қуйидаги муаммо ва камчиликлар мавжуд:

1. Қишлоқ хўжалиги экинларининг серҳосил, тезпишар, касаллик ва зараркунандаларга чидамли асл навларини яратиш ишлари қониқасиз ташкил этилган. Илмий-тадқиқот институтлари ва уларнинг филиалларини моддий-техника базаси талабга жавоб бермайди, мавжуд лаборатория жиҳозлари маънан ва жисмонан эскирган.

2. Республикада мавжуд 84 та уруғчилик лабораторияларида бирламчи (суперэлита ва элита) уруғларини кўпайтириш ишлари стандарт талабларига жавоб бермайди. Аксарият гўзаларнинг навдорлиги 85–90 фоизни ташкил этади (меъёр – 96–100 фоиз). Бошқа қишлоқ хўжалиги экинларининг бирламчи уруғ етиштириш тизими мавжуд эмас. Элита уруғлик лабораторияларини моддий-техника базаси қониқарсиз аҳволда, олий маълумотли ва юқори малакали кадрлар билан 30–40 фоизга таъминланган.

3. Қишлоқ хўжалиги экинлари уруғларини етиштириш, сақлаш ва қайта ишлаш тизими мувофиқлаштирилмаган. Соҳада давлат-хусусий шериклик шартлари асосида уруғлик кла-

стерлари тизими жорий этилмаган.

4. Уруғчилик хўжаликларини танлаш тартиби талабга жавоб бермайди, танлов комиссия ва уруғ етиштирувчилар маъсулияти ва жавобгарлиги белгиланмаган. 2018 йилда уруғлик майдонларда агротехник тадбирлари сифатсиз ва кечикиб ўтказилиши оқибатида уруғлик пахтанинг 9,8 минг гектар (6,8 фоиз) ёки 12,5 минг тонна ҳамда уруғлик ғалланинг 12,1 минг гектар (13,8 фоиз) ёки 39,9 минг тонна уруғлик учун яроқсиз деб топилган.

5. Сабзавот, полиз, дуккакли, озуқа, мойли экинларни уруғларини етиштириш тизими мавжуд эмас. Серҳосил, тезпишар, касаллик ва зараркунандаларга чидамли дурагайларни яратиш ва уруғларини кўпайтириш ишлари талабга мувофиқ жавоб бермайди. Республикада 203 тонна сабзавот ва 56 тонна полиз уруғлари етишмайди. 2018 йилда четдан 38,6 млн. АҚШ доллар миқдоридида 37,5 минг тонна турли хил қишлоқ хўжалиги экинлари импорт қилинган.

6. “Ўзпахтасаноат” ва “Ўздонмахсулот” тизимидаги уруғлик тайёрлаш цехлари эскирган. Уруғларни алоҳида сақлаш учун омборлари етишмаслиги оқибатида уруғлар товар маҳсулотлари билан бирга сақланиб, навларнинг аралашувчига йўл қўйилмоқда.

7. Уруғчилик соҳасида халқаро ташкилотлар билан алоқалар ўрнатилмаган. Инвестицияларни жалб этиш ва маҳаллий уруғларни экспорт қилиш учун шароитлар яратилмаган. Республикада халқаро талабларга жавоб берадиган лабораториялар мавжуд эмас.

Шунинг билан бирга, таъкидлаш лозимки, бирламчи уруғчилик ва янги, истиқболли навларни синаш билан шуғулланувчи элита-уруғчилик хўжаликлари, илмий-тадқиқот муассасаларининг фаолиятини ташкил этиш масалалари ҳал этилмасдан қолмоқда. Турли навдаги уруғлар ва репродукцияларни алоҳида йиғиш, шунингдек, уларни сақлаш ва қайта ишлаш шароитларига риоя этилиши устидан лозим даражада назоратнинг мавжуд эмаслиги экин материали сифатининг пасайишига ва ҳосилдорликнинг тушишига олиб келмоқда.

Бундай ҳолларда маркетинг ва ҳуқуқий тартибга солишнинг самарасиз тизими қишлоқ хўжалиги экинлари уруғларининг экспортини етарли даражада амалга ошириш имконини бермаяпти, селекция ва бирламчи уруғчиликнинг лозим даражада бўлмаганлиги эса уларни импорт қилиш ҳажмининг ортишига олиб келмоқда.

Шу сабабдан мамлакатимизда маҳаллий уруғчиликни ривожлантириш бўйича бир қа-

тор чора-тадбирлар белгиланган. Биринчидан, қишлоқ хўжалиги экинлари уруғларини етиштириш бўйича уруғчилик кластерлари ташкил этилади ва улар жойлаштириладиган аниқ ер майдонлари, молиялаштириш манбалари, салоҳиятли инвесторлар, давлат-хусусий шериклик шартлари ва мониторинг юриштиш механизмлари аниқланади.

Кластерлар шу жумладан ҳимояланган майдонларда, гидропоника ва аэропоника технологияларини қўллаган ҳолда техник, дон, дуккакли дон, сабзавот, полиз ва бошқа экинлар уруғларини етиштириш, тайёрлаш ва сотиш билан шуғулланади. Селекция ишлари, янги навлар ва дурагайлари етиштириш, шунингдек уруғчилик соҳасида кадрлар малакасини ошириш ҳам уларнинг вазифалари сирасига киради.

Иккинчидан, Инновацион ривожланиш вазирлиги ҳузуридаги Уруғчиликни ривожлантириш марказининг сифатни назорат қилиш лабораторияси негизда лаборатория амалиётининг халқаро стандартлари (GLP) бўйича замонавий юқори технологияли ускуналар билан жиҳозланган қишлоқ хўжалиги экинлари уруғларининг нав, генетика ва экиш сифат кўрсаткичларини баҳолаш бўйича лаборатория ташкил этилади.

Ушбу лаборатория Уруғ сифатини назорат қилиш бўйича халқаро уюшмада (ISTA) аккредитациядан ўтказилади. Инновацион ривожланиш вазирлиги ҳузуридаги Уруғчиликни ривожлантириш маркази эса ISTAга аъзо сифатида киритилади. Жаҳон бозорида босқичма-босқич маҳаллий уруғларни экспорти йўлга қўйилади.

Учинчидан, иссиқхона хўжаликлари учун жаҳон бозори талабларига мос келадиган, мазали сабзавот экинларининг ҳосилдорлиги юқори янги навлари ва дурагайлари яратилади. Бунда мавжуд генетик ресурслар ва замонавий селекция усуллари қўлланилади.

2019 йилдан бошлаб етиштиришнинг гидропоника усули қўлланиладиган иссиқхона комплекслари учун сабзавот экинларининг ҳосилдорлиги ва сифати юқори бўлган, транспортда ташишга мўлжалланган, жаҳон бозори талабларига мос келадиган навлари ва дурагайлари яратиш бўйича 5 йиллик давр учун илмий лойиҳаларнинг республика грант танловлари ташкил этилади.

Селекция ва уруғчиликни муваффақиятли ривожлантириш учун қуйидагиларни амалга ошириш зарурлигини тадқиқотлар кўрсатиб турибди:

– янги асл навларни яратишда маҳаллий ва

хорижий навлар коллекцияси ҳамда биотехнология, цитология, генетика фанларидан кенг фойдаланилиб, селекция ва уруғчилик ишлари жадаллаштириш. Молиялаштириш учун талаб этиладиган маблағнинг манбалари этиб илмий лойиҳалар грантлари, халқаро-молия институтлари ҳамда навларга тўланадиган устима маблағлари белгилаш;

– Уруғчиликни ривожлантириш маркази тасарруфида ҳар бир вилоятда бирламчи уруғларни етиштиришга ихтисослаштирилган элита уруғчилик хўжаликларини ташкил этиш ва бирламчи уруғларини етиштириш амалиётини жорий этиш;

– уруғлик етиштирувчи хўжаликлари танловларини ўтказиш тартибини такомиллаштирилиш, Уруғчиликни ривожлантириш марказига юклатиш, Ўзпахтасаноат” тизимидаги 34 та ва “Ўздонмахсулот” тизимидаги 11 та уруғлик тайёрлаш цехларини модернизация қилиш.

Ушбу ишларни амалга ошириш учун ҳар бир ҳудудда ўз уруғчилик модели шакллантирилади, лекин у илмий-тадқиқот институтлари, таълим муассасалари, инновацион марказлар ва технопарклар ягона инновацион кластерга интеграциялашган ҳудудларда самарали фаолият кўрсатади. Модернизациялашнинг ҳар бир йўналиши бўйича (ташқилий, техник, технологик, маҳсулот) давлат-хусусий шерикчилиги механизмнинг аниқ инструментлари назарда тутилган (1-расм). Барча инструментлар комплекс ҳолда мақсадли дастурларни ишлаб чиқишга сафарбар қилиниши лозим.

Навли уруғлар ишлаб чиқарувчилари ва истеъмолчилари ўртасидаги иқтисодий ўзаро муносабатларни ишлаб чиқишда учта ўзаро боғланган мақсадларга интилиш мақсадга мувофиқ; қўшилган маҳсулотни уруғчилик тизими иштирокчилари ўртасида адолатли тақсимлаш; уларнинг фаолият натижаларига иқтисодий жавобгарлиги; барча иштирокчиларнинг манфаатларини мос келтириш. Иқтисодий жавобгарликнинг яхши йўлга қўйилган механизмини олиш учун натижа ва харажатларни баҳолашнинг қиймат кўрсаткичларига эга бўлиш зарур. Улар адолатли тақсимот тизимининг тузилиши, барча иштирокчилар манфаатларини мос келтириш билан боғлиқ.

Уруғчилик тузилмалари билан уруғ истеъмолчилари ўзаро адолатли муносабатларини йўлга қўйишда баҳо белгилаш етакчи аҳамиятга эга. Уруғга баҳо белгилаш олтига кетма-кет босқичларни ўз ичига олади: 1) уруғчилик тузилмаси фаолиятининг миссияси ва мақсадларидан келиб чиқиб баҳо белгилаш

Давлат-хусусий шерикчилиги воситалари	
Давлат	Бизнес
Экинларнинг янги навлари ва ҳайвонларнинг янги зотлари селекцияси	Мамлакатимиз селекциясининг янги навлари ва ҳайвон зотларини жорий этиш
Маҳсулот бўйича	
Давлат бюджетдан илмий ишланмаларни молиялаштиради ва уларни жорий этишни мақсадли дастурлар, лизинг бўйича техника етказиб бериш, лойиҳаларни кредитлаш доирасида қисман молиялаштиради	
Тармоқ ИТИ ва тажриба хўжаликлари томонидан технологияларни такомиллаштириш	Бизнес томонидан юқори ва интенсив технологияларни жорий этиш
Технологик жиҳатдан	
Давлат тармоқ ИТИларини давлат бюджетидан молиялаштиради ва инновацион технологиялар бўйича маҳсулот ишлаб чиқаришда харажатларни қисман қоплайди	
Тармоқ ИТИлари томонидан мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган тракторларни, комбайнларни, қишлоқ хўжалиги машиналарини такомиллаштириш	Мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган такомиллаштирилган тракторларни, комбайнларни, қишлоқ хўжалиги машиналарини жорий этиш
Техник жиҳатдан	
Давлат тармоқ ИТИларини давлат бюджетидан молиялаштиради ва амалга оширилаётган дастурлар доирасида мамлакатимизда ишлаб чиқарилган техникани сотиб олиш учун берилган кредитлар бўйича фоизларни қоплайди	
Давлат стратегия ва мақсадли давлат дастурларини ишлаб чиқади	Бизнес мақсадли дастурларни ишлаб чиқишда ва амалга оширишда иштирок этади
Ташкилий жиҳатдан	
Прогнозлаш, стратегик режалаштириш, дастурлаш, квоталаш, кредитлаш, субсидиялаш, лизинг, ҳуқуқий тартибга солиш, мониторинг, кластерларни шакллантириш	

1-расм. Давлат-хусусий шерикчилиги механизми модели

масаласини қўйиш; 2) уруғчилик материални ишлаб чиқариш харажатларини таҳлил қилиш; 3) уруғга ҳақиқатдаги ва потенциал талаб характерини ва миқдорини, унинг эгилувчанлик даражасини ва муқобиллигини, талаб ва истеъмол динамикасини, истеъмолчиларнинг қониқиш даражасини ва бошқаларни баҳолаш; 4) рақобатдошлар томонидан бозорга етказиб бериладиган уруғ миқдорини, сифатини ва баҳосини, уларга истеъмолчилар муносабатини таҳлил қилиш; 5) ёхуд уруғ ишлаб чиқариш таннархига, ёхуд талабга, ёхуд рақобатдошларга қараладиган баҳо белгилаш методини танлаш; 6) баҳо тактикаси инструментларини ҳисобга олиб уруғга яқуний баҳони ўрнатиш.

Талаб ва таклифнинг мувозанатсизлиги (таклифнинг ошиб кетишида) шароитида уруғчилик хўжаликлари оммавий навли уруғларга баҳо белгилашда “ўртача харажатлар+ўртача фойда нормаси” методига ёхуд уруғ ишлаб чиқариш безарарлиги асосида баҳони ҳисоблаш методига амал қилиши мақ-

садга мувофиқ. Алоҳида хусусиятларга эга уруғ навларига баҳо белгилашда танлов методи энг яхши тарзда мос келади, янги, ҳали ўзини кўрсатмаган навларда эса – параметр (экперт) методи мос келади. Бунда, ишлаб чиқарувчилар бутун тизимни модернизациялаш ва маҳсулот бирлигига тўғри келадиган харажатларни пасайтириш ҳисобига ишлаб чиқариш таннархини пасайтиришга интилишлари лозим.

Уруғчилик кластерининг нав яратувчилари билан ўзаро иқтисодий муносабатлари асосида селекция ютуқларига сотувчи ва харидор манфаатларини қониқтирадиган, уларга тўлақонли ҳуқуқ беришга ва селекционернинг интеллектуал мулкани (роялти) баҳолаш тўғрилигига қараб илмий-асосланган баҳолаш жуда кенг тарқалган.

Роялти (ингл. royalty) – лицензиат-ташкilot томонидан келишилган вақт оралиғида лицензия битимининг амал қилиши давомида тўланадиган қатъий тарздаги ставка кўрини-

шидаги даврий ажратмалардир [6].

Роялти ставкаси уруғларга эҳтиёжни, зарур навлар миқдори, муваффақиятли навни яратиш эҳтимоли ва вақти, унинг ҳаёт цикли давомийлиги, элита уруғлари улаши, уларнинг реализация баҳоси ва таннархи, навни яратиш харажатларини ҳисобга олиб аниқланади. Роялти ставкаси омиллар йиғиндисига боғлиқ: ҳуқуқий муҳофаза ҳажмига; лицензия шартномаси турига; навга бозор талабига; лицензия бўйича маҳсулот ишлаб чиқаришни ташкил этиш учун зарур капитал қўйилмалар ҳажмига; ўтказиладиган илмий-ишлаб чиқариш ҳужжатлари ҳажмига; лицензия бўйича маҳсулот ишлаб чиқаришни ташкил этиш учун материал етказиб беришда лицензиатнинг лицензиарга боғлиқлиги ҳамда объектни ўзлаштиришда лицензиар томонидан техник (технологик) ёрдамнинг ҳажмига. Ҳозирги даврда мамлакатимиз амалиётида роялтини баҳолашга энг асослангани харажатли ёндошув ҳисобланади. Роялти ставкаси минимал, лекин адолатли мукофотлашни таъминлаши ва селекция ютуқларини кенгайтирилган тақрор ишлаб чиқаришни юритиш имконияти бўлиши лозим.

Биз элита уруғларга давлат буюртмаси тизимини киритишни муҳим деб ҳисоблаймиз. ДХШ асосида сифатли уруғлар билан таъминлашга давлат буюртмаси, бу ўсимликчилик тармоғини модернизациялашни таъминлашга имкон беради. Ҳар бир маъмурий ҳудуд ҳокимият органлари ва ўзини ўзи тартибга солидиган вакиллар орқали минтақада етиштириладиган экинларнинг районлаштирилган уруғларни (маълум миқдор ва сифатдаги) давлат буюртмаси бўйича етказиб беришга илмий-тадқиқот институтлари билан шартнома тузиши лозим. Ўзини ўзи тартибга солувчи ташкилотлар (бирлашмалар, уюшмалар) уруғ сифати стандартларини ишлаб чиқишни, уларни ўз вақтида етказиб бериш ва селекционерлар етказиб берган маҳсулотларга ҳисоб-китоб қилиш устидан назорат қилишни таъминлайди. Мутахассислар ҳисоб-китобига қараганда, фақат қишлоқ хўжалиги экинларини етиштириш технологиясига риоя этган шароитда ўз вақтида нав алмаштириш ва навни янгилаш ҳисобига ҳосилдорликни 30-40% га ошириш, маҳсулот таннархини - 35-50% га пасайтириш мумкин.

ҲОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг “Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2018 йил 3 июлдаги ПҚ-3832-сонли қарори. <http://lex.uz>.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг “Рақамли иқтисодиётни ривожлантириш мақсадида рақамли инфратузилмани янада модернизация қилиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2018 йил 21 ноябрдаги ПҚ-4022-сон қарори. <http://lex.uz>.
3. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг “Ахборот технологиялари ва коммуникациялари соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2018 йил 19 февралдаги ПФ-5349-сонли Фармони. <http://lex.uz>.
4. Введение в «Цифровую» экономику/ А.В. Кешелава В.Г. Буданов, В.Ю. Румянцев и др.; под общ. ред. А.В. Кешелава; гл. «цифр.» конс. И.А. Зимненко. – ВНИИГеосистем, 2017. – 28 с.
5. Глазьев С.Ю. Великая цифровая экономика. Электронный ресурс. Код доступа : <http://www.nlr.ru/news/20171130/glazjev.pdf> (дата обращения 09.10.2017).
6. Ревенко Н. С. Цифровая экономика США в эпоху информационной глобализации: актуальные тенденции // Журнал «США и Канада: экономика, политика, культура», № 8(572), 2017. с. 78-100.